

ЕКОЛОГІЧНО СЕРТИФІКОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО: СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ІННОВАЦІЇ ТА КООПЕРАЦІЯ

О. В. Чайкін, здобувач

Житомирський національний агроекологічний університет

Вивчено можливість використання кооперативних об'єднань з метою інтенсифікації запровадження сільськогосподарських інновацій та імплементації екологічно сертифікованого виробництва. Досліджено виробничо-екологічні та результативні показники інноваційно-активного сільськогосподарського виробництва.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток світової економіки та євроінтеграційних процесів зумовлюють необхідність формування й імплементації інноваційної системи екологічно сертифікованого виробництва, яка відповідатиме вимогам збалансованого розвитку. Запровадження будь-яких, а особливо екологічних, виробничих інновацій потребує додаткових фінансових ресурсів на придбання сучасної техніки, обладнання та технологій, а також проходження процедури сертифікації і модернізації виробничих потужностей. За сучасних умов такі фінансові можливості мають лише агрохолдинги, але їх переважна більшість зацікавлена лише у максимізації прибутку за рахунок екстенсивного використання природного капіталу, незважаючи на екологічну складову свого виробництва. За таких умов організаційно-правовою формою підприємства, що, з одного боку, зберігає переваги великомасштабного виробництва, з іншого – може відповідати запитам сучасного ринку, є сільськогосподарські кооперативи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. С. Роуссет та К. Деконінк здійснили аналіз динаміки запровадження сільськогосподарськими виробниками добровільних екологічних та органічних стандартів в світі [4]. Роль кооперації у підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників була досліджена Ю. Раманаускасом, Р. Сташисом та В. Мирончуком [6]. Можливості використання чинників що стимулюють вітчизняне екологічно сертифіковане інноваційне підприємництво було досліджено Є. М. Данкевичем та В. Є. Данкевичем [3]. Проте окремі аспекти дослідження місця сільськогосподарських кооперативів у процесі запровадження екологічно та інноваційно-орієнтованого сільськогосподарського виробництва потребують додаткового вивчення.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є вивчення можливості використання кооперативних об'єднань з метою інтенсифікації запровадження сільськогосподарських інновацій та імплементації екологічно сертифікованого виробництва. У процесі наукової роботи була застосована низка методів, зокрема: статистико-економічний (для аналізу виробничо-екологічних та результативних показників інноваційно активного сільськогосподарського виробництва), графічний (для аналізу динаміки кількості сільськогосподарських кооперативів в Україні), абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формування висновків).

Виклад основного матеріалу. Надзвичайної актуальності набуває пошук таких інноваційних рішень у сільськогосподарському виробництві, які б забезпечили як підвищення ефективності обмежених фінансових та природних ресурсів, так і відповідали б умовам збалансованого розвитку. Серед інновацій, які можуть бути використані при екологічно сертифікованому виробництві слід виділити технологію «Mini-till», яка передбачає мінімізацію техніко-технологічного впливу на ґрунт під час його обробітку, що підвищує економічну ефективність й екологічність процесу сільськогосподарського виробництва продукції рослинництва за рахунок зменшення рівня витрат палива, скорочення використання сільськогосподарської техніки та оптимізації сівозмін; технології нульового обробітку ґрунту – «Zero-till»; селекції та підвищення сортових якостей; програми альтернативного використання та консервації земель; комплексного освоєння отриманої сировини; адаптивного рослинництва; біологічних засобів боротьби зі шкідниками, використання їх природних ворогів і паразитів, а також токсичних продуктів, утворених живими організмами; селекційно-племенної роботи в тваринництві; удосконалення систем та режимів годівлі; альтернативних шляхів просування продукції, тощо.

Протягом досліджуваного періоду питома вага інновацій запроваджених у галузі сільського господарства дещо зменшилась (з 18 % у 2011 р. до 14,9 % у 2015) та склала 3,1 %. Аналізуючи отримані дані, можна зробити припущення, що таке зменшення є наслідком економічної кризи та нестабільної політичної ситуації в країні, які негативно впливають на динаміку запровадження інноваційної діяльності. Необхідно зазначити, що площа екологічно сертифікованих сільськогосподарських угідь у період 2011–2015 р. збільшилась на 140 тис. га, при цьому утворення відходів в сільському господарстві зменшилось (табл.1).

Таблиця 1

**Виробничо-екологічні та результативні показники інноваційно
активного сільськогосподарського виробництва, 2011–2015 рр.**

Показник	Рік		2015 р. до 2011 р., %
	2011	2015	
<i>Виробничо-екологічні</i>			
Площа екологічно сертифікованих сільськогосподарських угідь, тис.га	270,3	410,6	140,3
Утворення відходів в сільському господарстві, 1000 т / рік	12438,2	8736,8	-3701,4
<i>Інновацій</i>			
Впроваджено інноваційних видів продукції найменувань	3238	3136	-102
Впроваджено нових маловідходні, ресурсо-зберігаючих технологічних процесів, найменувань	517	458	-59
<i>Результативні</i>			
Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, %	27,1	41,7	14,6
Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах (на 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві, у постійних цінах 2010 року), тис. грн	165,2	223,3	58,1

Джерело: [5].

Як зазначалось, більшість вітчизняних інноваційно активних підприємств запроваджують екологічну складову у виробничі процеси за рахунок власних коштів, що пов'язано з ризиком та витратністю її впровадження. У результаті значно обмежуються інноваційні можливості суб'єктів бізнесу. Така ситуація свідчить про необхідність кооперування екологічно сертифікованих виробників з метою диверсифікації джерел фінансування інноваційної діяльності (особливо за рахунок кредитування) та для посилення фінансових і виробничих можливостей. При цьому слід підкреслити, що результативними у контексті забезпечення розвитку екологічної сертифікації є об'єднання сільськогосподарських підприємств на засадах сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Зокрема, вигідним є створення переробних (виробництво харчових продуктів та їх сертифікація), сервісних (організація ресурсного забезпечення та виробничих процесів, які

відповідають екологічним нормам та нормативам), маркетингових (збут сертифікованої продукції, експорт) кооперативів, а також кредитних спілок. Як свідчать дані рис. 1, протягом 2011–2014 рр. кількість кооперативів мала тенденцію до зростання, яку у 2015 р. було порушено зовнішніми перешкодами, в 2016 р. відновились тенденція до збільшення кількості сільськогосподарських кооперативів.

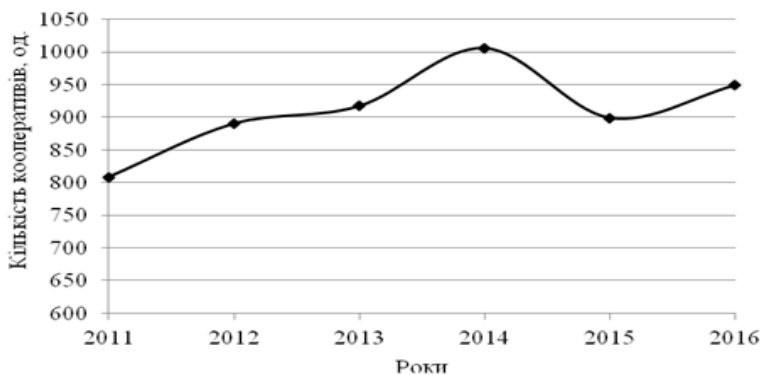

Рис. 1. Динаміка кількості сільськогосподарських кооперативів в Україні, 2011–2016 рр.

Джерело: [5].

Необхідно зазначити, що кооперативні підприємства можуть стати формою господарської організації, що виникла в результаті свідомих зусиль селян, і як виробнича структура здатна не лише захистити їх економічні інтереси, а й досягнути поставленої мети [6], у нашому випадку – збалансованого розвитку вітчизняного аграрного сектора економіки. Вступаючи до кооперативу, сільськогосподарські виробники мають можливість отримати не тільки економічні переваги від великомасштабного виробництва та мінімізації індивідуальних витрат на процедуру сертифікації, але й соціально-етичний ефект, позиціонуючи себе як інноваційно активних соціально та екологічно відповідальних виробників, тим самим формуючи власний позитивний імідж.

Варто зауважити, що кооперація шляхом залучення необхідних фінансових ресурсів та внесення екологічної складової у виробничі процеси створює можливість урізноманітнення сільськогосподарської діяльності, розробки та освоєння виробництва нових видів продукції на інноваційних засадах, виходу на нові ринки та цільові групи споживачів. Отримання сільськогосподарським кооперативом екологічного сертифікату може слугувати одним із підтверджень

статусу організації орієнтованої не лише на отримання прибутку, а й на якісне обслуговування клієнтів. Екологічна сертифікація може сприяти просуванню продукції, виробленої вітчизняними кооперативами, на зовнішній ринок, задовольнити український ринок екологічно чистою продукцією, юридично захищеною знаками екологічної відповідності міжнародним стандартам.

Висновки. Посиленню ролі екологічної сертифікації виробництва при створенні кооперативних сільськогосподарських об'єднань може сприяти наукове обґрунтування та імплементація мотиваційних механізмів залучення вітчизняних аграрних виробників до процесу запровадження сертифікованого виробництва, прецедентне використання міжнародних сертифікатів у маркетинговій діяльності підприємств, визначення конкретних переваг з боку держави.

Список використаних джерел

1. Arnold M. Green products: Using sustainable attributes to drive growth and value / Matt Arnold, Donald Reed, Corry F. Weiss, Cope Willis [Електронний ресурс] // Sustainable business solutions. Washington, DC, USA. 2010.– Режим доступу: <http://www.pwc.com/us/en/corporate-sustainability-climate-change/assets/green-products-paper.pdf>
2. Dankers C. Environmental and Social Standards, Certification and Labeling for Cash Crops [Електронний ресурс] / Cora Dankers // Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome, Italy. 2003 – p. 4–32 //– Режим доступу: <http://www.fao.org/3/a-y5136e.pdf>
3. Dankevych Ye. M. Ecologically Certified Agricultural Production Management System Development / Ye. M. Dankevych, V. Ye. Dankevych, O. V. Chaikin // Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. – 2016. – Vol. 2. № 4. – 5 – 15 p.
4. Rousset S. Voluntary environmental and organic standards in agriculture [Електронний ресурс] / Sylvain Rousset, Koen Deconinck, Hyunchul Jeong and Martin von Lampe // OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers, № 86. France. 2015 – p. 32-43. // – Режим доступу: <http://www.oecd.org/tad/ntm/voluntary-environmental-standards-in-agriculture-2015-annexes.pdf>
5. Державний комітет статистики України // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
6. Раманаускас Ю. Организации производителей, созданные на основе кооперации: опыт Литвы / Ю. Раманаускас, Р. Сташис, В. Мирончук // Кооперативні читання: 2015 рік: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – ЖНАЕУ, 2015. – С. 40–46.